

מה קורה בחברת החשמל? מה מסתתר מאחורי השביתות, הסיכסוכים, האימים והירדות: מיתח גבנה

ארבעת אלפים וחמש מאות עובדים מקבלים מדי חודש משכורת מחברת החשמל הממשלתית. תמורת זאת הם מבטיחים הזרמת חשמל לבתים, למפעלים ולישובים על פני הארץ כולה. זהו המפעל השלישי בגודלו מבחינת מספר עובדיו, אחרי המדינה ועיריית תל-אביב, אולם הוא חולש על שטח חיוני הרבה מעל למספר העובדים שבו. אילו החליטו מחר עובדי חברת החשמל לנטוש את עבודתם — היו נעצרים גלגלי החיים במדינה.

בזמן האחרון, נדמה היה, יותר ויותר, כי אסון כזה אומנם עומד על הסף. במשך שבועות רצופים רבים הופיעו ידיעות על התסיסה והפעילות הפנימית בחברה. תחילה באו מריבות פנימיות בין הסיעות החולשות על ועד הפועלים ומועצת המנהל. לאחר-כך נסתמנה התפוררות ועדי ה-עובדים, כתוצאה מפעילותם של העובדים עצמם. במשך הזמן נודע על תביעות, איור מים ושידולים — ולבסוף באה שביתת אזהרה.

החליט משרד הפיתוח לשתף את העובדים בהנהלת המפעל. את מינוי נציגי העובדים בהנהלה נטל על עצמו ועד העובדים. מפ"ם עברה נדמה מול תוצאות הנסיון האויוליסטי שלה: אנשי החצר, בו שלטה מפא"י, מינו את עצמם בכל מקום כנציגי הפועלים בהנהלה. מאחר שכולם היו אנשי מפא"י, השתלטה מפלגה זו על המפעל כולו, הנתון למרות המשרד ה-מפ"מי.

אנשי ההנהלה החדשים נטלו לעצמם את כל התיקים החשובים. אליעזר שפירא, איש החצר התל-אביבי כזה שנים רבות, נטל לעצמו את התיק החשוב ביותר במפעל: תיק אגף הביצוע.

יעקב חושי, הדיקטטור החיפאי של חב-רת החשמל, ואחיו של אבא חושי, מינה את עצמו לאחראי על האגף האדמיניסטרטיבי, חלש בכך, למעשה, על כל המינוי-ים והפיקודים.

אלא ששני הבוסים המחזויים לא הסתפקו בשלטון חלקי. כל אחד מהם רצה את השלטון כולו. החלה מסכת שלימה של סיכ-

(העולם הזה 1132) קפץ בבת אחת ארבע דרגות, הגיע לדרגת סניור — הגבוהה ביותר בחברת החשמל.

המטרה הראשונה של שפירא היתה להשיג תלט לחלוטין על איזור הבית שלו, תל-אביב. לשם כך היה צריך להשתלט תחילה על סניף מפא"י במקום. שם היה לו מתי-חנה ותיק, צבי יפאן.

שפירא החזיר את אנשיו הצעירים למור-עצת הסניף, הדיח את יפאן מראשות התא ומינה את אנשיו לנציגי מפא"י בוועד ה-עובדים. שכן המאבק והדחק לא איחר להגיע לאנשים אלה. בציניות גלויה וללא בושא מונה צבי שפיכלר (32), שעבד בסך הכל שש שנים בחברה — מהן רוב הזמן בעסקנות ציבורית — לאחראי על מדור ה-ייעול בחברת החשמל. גם אחרי המינוי המשיך שפיכלר להיות עסוק בענייני ייעול-שליטה ומפא"י בוועד העובדים.

אישי-שפירא אחר, שמעון חלפסון, שהיה אחד מהמישה מנהלי איזורים בחברה ו-הלא-מוצלח שבהם, מונה על-ידי הנהלת החברה — על-פי המלצת שפירא — למנהל

הפועלים שלא היו נחוצים יותר — לא יפורטו. הוא העסיק אותם עד שקיבלו קבוי-עות. אז נערכה להם מסיבה לרגל המאורע. עורכי המסיבה: סניף מפא"י במקום.

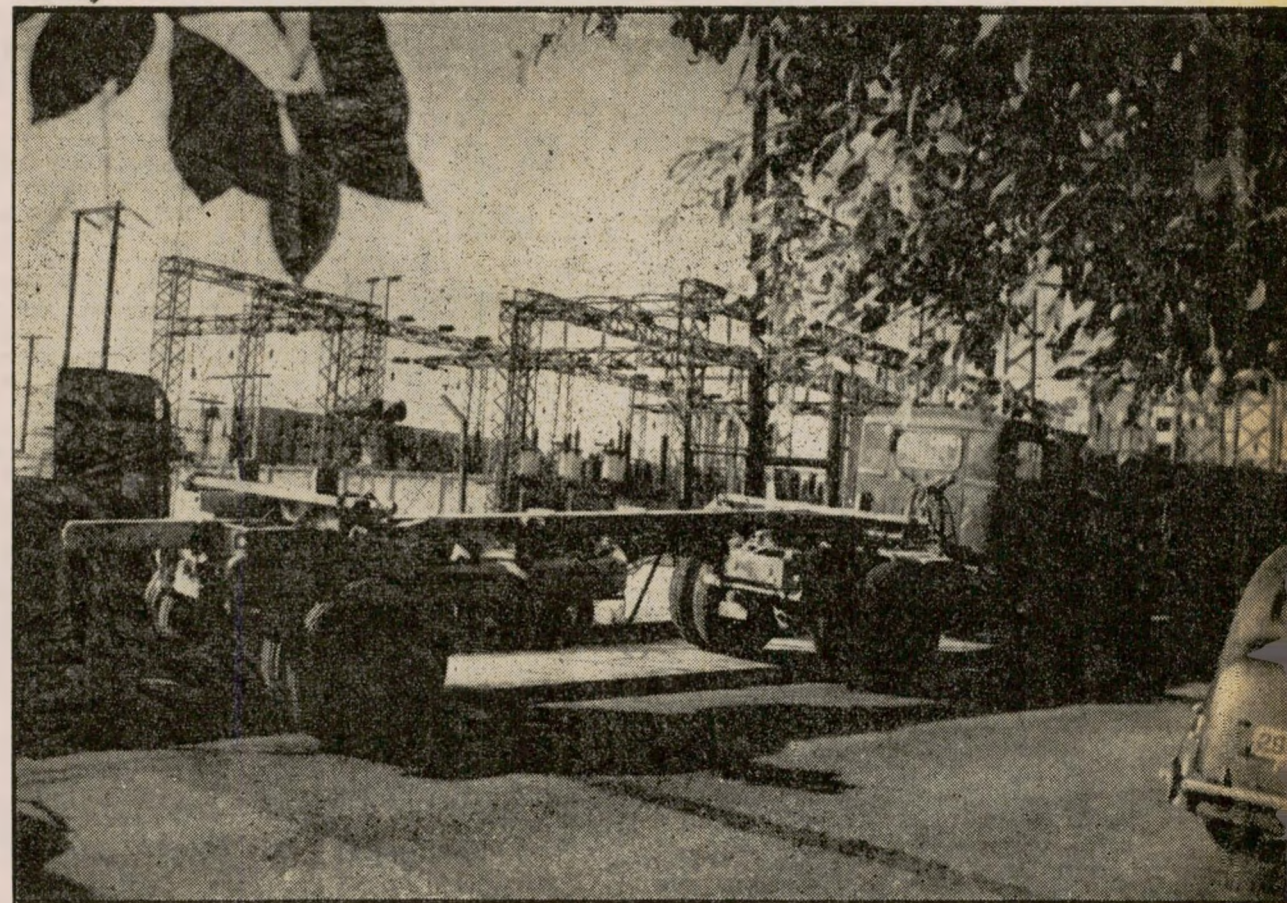
חברת החשמל, אפילו לו רצתה בכך, לא היתה מסוגלת למנוע משפירא את ביי-צוע כל מעלליו. היא היתה חסרת-אונים לחלוטין. גם יעקב חושי לא היה שלם עם גסות הביצוע של שפירא, למרות שלא התנגד עקרונית למעשיו.

חושי עצמו לא היה זקוק לפעולות גסות כל כך. מעמד מפא"י באיזור החיפאי היה מובטח לחלוטין, עוד שנים רבות לפני קום המדינה. הבוס הקטנטן של חברת החשמל, יעקב חושי, דאג כבר אז שאיש שאינו שייך למפא"י בליבו ובנפשו לא יוכל לעבוד בקביעות בחברה.

גם בירור קפדני זה לא הספיק עבורו. חושי פיתח את תודעת ההלשנה של נאמניו, דאג שכל מילת-ריטון תגיע לאוזניו ותבטיח לרוטון הוועד-פיקטוריו במשלוח הדואר הראשון.

משטר הטרור הזה במשטר כלכלי נוח יותר מאשר בתל-אביב. וזאת משתי סיבות: חופה היתה קרובה יותר לצלחת ההכנסות של הנהלת החברה, ששכנה ב-מקום. על-ידי מגע אישי הצליח חושי ל-השיג הרבה דברים קטנים לאנשיו, שלא הושגו בדרך אחרת.

מאחר שמינה ציבור הפועלים היה על טהרת מפא"י, לא נזקק חושי לחליקת הטבות לגדולים בלבד. הוא יכול היה לחלק את הכספים המיועדים לכך גם בין בעלי הדרגות הנמוכות.

המכונות ועמודי המתח הגבוה מעמידים יום יום את חיייהם של עובדי חברת החשמל בסכנה. נוסף לגובה הרב המצריך מהירות ומאמץ, תלויים חיי הפועלים במיקצור

סוכים וחיסוכים, בה עשה כל אחד משני הבוסים של מפא"י כראות עיניו באיזורו. חיש מהר נתברר לכל הנוגעים בדבר, שהשליטים האמיתיים של חברת החשמל הם שפירא וחיושי. כנהל החברה הממונה, יעקב פלד, שנותר עוד מימי רוטנברג, היה חסרי-אונים.

★★★

כל אנשי שפירא

שני הבוסים מינו את כל מי ש-רצו לכל תפקיד שרצו או ירצו. כך מינה שפירא את חנוך חשקין (45), יד-מינו בתל-אביב — למנהל מדור הפרסור-נאל של אגף הביצוע. מדור כזה לא היה קיים מעולם. הוא גם לא היה נחוץ ב-חברה. הוא נוצר על-ידי שפירא. ראש האגף, על מנת להעסיק בו את האיש ש-עשה עבורו את כל העבודה השחורה בזמן הבחירות לחעד העובדים, חשקין, אחיו של גיבור פרשת אלוף-מישנה דודי גיב-

שנייה של כל אחד מחבריהם לעבודה. השגיאה הקטנה ביותר עלולה להביא לפילתס מנובה של עשרים חסר או להתפחחות. בתמונה: החוקים המחברים את הטרנספורמטורים בתחנת דרום א.

ההסתדרות לחמה בכל כוחה בהתרוצצות הכללית. היא נופפה בחרב המשפט הפנימי. עסקני האיגוד המקצועי אף רמזו על אפשרות הפעלת הצבא.

כל זה — על שום מה? מה קורה בחברת החשמל?

★★★

מחצית שני בוסים

הסבורים שזרע הפורענות נבט ביום בו קנתה הממשלה את מניות חברת החשמל מידי בעליה האנגליים, ובראשם אברהם רוטנברג. הבעלים החדשים החליטו לנהוג על-פי עקרונות חדשים. משרד ה-פיתוח המפ"מי, אשר לידי נמסרו ענייני הנהלת המפעל, ראה בו הדומנות נעלה להדגים הלכה למעשה את עקרון הסוציא-ליום. בתמיכתו הנהלתה של ועד העובדים

שתי שיטות — עקרון אחד

ליות בודדות אלה לא הספיקו כדי להבטיח לחלוטין את שלטונו של שפירא. הוא היה זקוק לתמיכה המונית יותר. גם לכך דאג בנסות גלוייתלב ה-אופיינית לו. לאחר שנשתימה, למשל, בניית תחנת הכוח באשדוד, דאג שפירא ש-200

★★★

מרד הרשת

איזו תוצאות הביא מצב זה?

התוצאה הראשונה, הטבעית, היתה ביובו צעום של כספי החברה. מכיוון ש-חברת החשמל היא חברה מונופוליסטית, נדרש הצרכן חסר-הברירה לשלם אוסומאי-מיט וללא עירעור כל מחיר אשר נתבע ממנו. הוא שילם במיטב כספו את מחיר כל ההטבות שחולקו למטרות מפלגתיות. הוא כיסה את רכבות הלירות שבוטבו ללא צורך, והוא נתן את כספו על מנת לקיים אגפים ותפקידים שלא היה בהם היעלת.

דוברי החברה מוכיחים באותות ובמופתים כי מחיר החשמל ירד. אולם הוא לא ירד מפני שפרוטקציונרים שמינו על-ידי שפירא או חושי היו יעילים יותר או חסכוניים במיוחד — אלא עקב השקעה של עשרות מיליוני לירות של הממשלה בצידוד חדש. לשתיית שנוצרה עקב שלטון הבוסים היתה השפעה פנימית חשובה עוד יותר. פועלים ותיקים ומוכשרים ראו כיצד הופי-כים פרוטקציונרים בלתי מוכשרים, דוגמת שפיכלר, למנהלים בדרגה גבוהה. דבר זה קבע את מוסר העבודה במקום ואת הערכי-תם למנהלי החברה, נציגי הפועלים.

כאשר מדובר במפעל רגיל, אפשר לראות בכך תופעה של אפליה כלכלית גרידא. אולם העבודה בחברת החשמל היא אחת המסוכנות ביותר. כל טעות עלולה לעלות בחיי בני-אדם. די שמנהל-עבודה בלתי-מנוסה לא ינתן זרם ברגע מסוים כדי שפועל-רשת יישאר תלויים מפוחמים על עמודי הבתח הגבוה.

הפועלים, שלא התעניינו כל-כך בכתם פרוטקציוניזם כלכלי, התמלאו מרירות על מינוי אנשי-שילומם של העסקנים לתפקידים מיקצועיים, בהם היו תלויים חיייהם.

אופייני הדבר שהפיקציון ביחס העבודה — אשר פרץ, אומנם על רקע כלכלי — בא זחאק במקום בו הידע המקצועי היה חשוב יותר מכל, על מנת לשמור על חיייהם: עובדי הרשת מרדו ראשונים.

★★★

המרד המחשמי

יצוצי מרד הפועלים שיועז את ההסתדרות, פרצו בין עובדי הרשת. עובדי אגף זה של חברת החשמל היו המ-פנים ביותר, מבחינת תנאיהם הסוציא-ליים.

בשנים שעברו מקובל היה לחשוב, שפיר-עלי חברת החשמל מיוחסים. ואומנם, בימי

• בסוף 1954, בהיות דב יוסף שר הפיי-תוח. המחיר: 25 מיליון ל"י.